

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**II RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

YANVAR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2026-yil, yanvar

TOSHKENT-2026

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 2-son (yanvar, 2026-yil).– 343 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 22-yanvar

Mas'ul muharrir:
Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

MUNDARIJA

FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI

Abdulbositova Muborak

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR 9-11

Anvarbekova Ruxsora

DIFFERENSIAL TENGLAMALARNI YECHISHDA PYTHON KUTUBXONALARINING
IMKONIYATLARI 12-14

KIMYO FANLARI

Kosimova Zuxra

OKSIDLANISH STRESSI VA UNING TROMBOSITLAR FAOLIYATIGA TA'SIRI 15-18

Xoshimov Nozimjon, Kosimova Zuxra

ORGANIZMDAGI OKSIDLANISH STRESS HOLATIDA POLIFENOLLARNING ROLI 19-22

BIOLOGIYA FANLARI

Shertoyeva Risliqoy, Mavlanova Sadbarxon

O'ZBEKISTONNING SHARQIY MINTAQASIDA (NAMANGAN) YASHOVCHI 7–16 YOSHLI
BOLALAR VA O'SMIRLARDA KO'RISH CHAQRILGAN POTENSIALLARINING YOSHGA XOS
NORMATIV KO'RSATKICHLARI 23-25

TEXNIKA FANLARI

Qurbonov Mahmudjon, Umarov Abdusalam, Kuchkarov Khoshimjon, Khursanova Odina

STRUCTURAL FEATURES OF POLYAMIDE 6 WITH INCLUSIONS OF IRON OXIDE
NANOPARTICLES 26-38

Valixonov Ilyosbek

KOMPYUTERLI KO'RISH TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA IMO-ISHORA TILINI MATNGA
O'GIRISH TIZIMLARINI TADQIQ ETISH 39-42

Qurbonov Mahmudjon, Kuchkarov Khoshimjon, Umarov Abdusalam

WITH STRUCTURE FORMATION AND THE STRUCTURAL COMPOSITION OF THE
COMPOSITION BASED ON POLYAMIDE WITH IRON OXIDE NANOPARTICLES 43-53

TARIX FANLARI

Nurullayeva Nabira

ISLOHATLAR, YARATILGAN IMKONIYATLAR – XOTIN-QIZLAR UCHUN IMKONIYAT
ESHIGI 54-56

Yuldashev Ulugbek

O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV TA'LIM TIZIMI RIVOJLANISHI TARIXI 57-60

To'ychiyeva Dilnoza, Ergasheva Go'zal

ZOMIN TUMANIDAGI TURIZM TARMOQLARINING RIVOJI XUSUSIDA 61-64

Мирзамидинова Шахноза

ОСВЕЩЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ, СВЯЗАННЫХ С ПРОБЛЕМАМИ ЯЗЫКА И
ОРФОГРАФИИ, В ПУБЛИЦИСТИКЕ АШУРАЛИ ЗОХИРИ 65-67

Raxmatov Xayrulla

BUXORO VOHASI MA'MURIY-HUDUDIIY BIRLIKLARI VA AHOLISI (XIX ASRNING SO'NGGI
CHORAGI – XX ASR BOSHLARIDA) 68-71

IQTISODIYOT FANLAR

Yusupov Nurillo

BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA BOSHQARUV FAOLIYATINI
TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 72-76

Mehmonova Shodiyonaxon

SHHT DOIRASIDA IQTISODIY HAMKORLIKNING RIVOJLANISHI VA UNING O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTIGA TA'SIRI 77-80

Ibadullaeva Shokhida

EXPERIENCES OF DEVELOPED COUNTRIES IN APPLYING MARKETING STRATEGIES IN
EXPORTING ENTERPRISES 81-87

Yusupov Nurillo

KORXONALARNING BOSHQARUV TIZIMI SAMARADORLIGINI BAHOLASH
USULLARI 88-92

FALSAFA FANLARI

Rahmatullayev Mardonbek

KIBER MAKONDA SHAXSIY VA JAMOAVIY ERKINLIKNI MUVOZANATLASH
STRATEGIYALARI 93-96

Nabiyev Sherzodjon

DIGITAL DUNYODA YOSHLAR SHAXSIYATINI SHAKLLANTIRISHDAGI
MUAMMOLAR 97-102

Saydaliyev Ilyosbek

MURAKKAB MUHITDAN KELGAN YOSHLARDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI
SHAKLLANTIRISHDA FUQAROLIK JAMIYATINING IJTIMOY-FALSAFIY RO'LI 103-106

Meliboev Azizjon

YANGI O'ZBEKISTONDA SIFATLI TA'LIM ORQALI KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASH VA
XALQ FAROVONLIGINI TA'MINLASH 107-111

FILOLOGIYA FANLARI

Aminov Farrux

INGLIZ VA O'ZBEK OMMAVIY AXBOROT VOSITALARIDA AXBOROT UZATISHNING
MULTIMODAL STRATEGIYALARI VA KOGNITIV MEKANIZMLARI 112-119

Jo'rayeva Madinaxon

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR: O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI VA SUN'IY INTELLEKT SOHASIDAGI INNOVATSIYALAR
MISOLIDA 120-124

Isakova Barchinoy

JEK LONDONNING "MARTIN IDEN" HAMDA O'TKIR HOSHI MOVNING "NUR BORKI, SOYA
BOR" ROMANLARIDAGI POETIK VOSITALAR TAHLILI 125-128

Азизова Насиба

ИССЛЕДОВАНИЕ КОНЦЕПТА ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ
КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА ПРИМЕРЕ А. С. ПУШКИНА, Н. В. ГОГОЛЯ И Л. Н.
ТОЛСТОГО АЛИШЕРА НАВОИ, ЗАХИРИДДИНА БАБУРА) 129-134

Toshboyeva Odinaxon

INGLIZ VA O'ZBEK INTERNET GAZETA SARLAVHALARIDA LEKSIK-SEMANTIK VA SINTAKTIK
VOSITALAR ASOSIDA PRAGMATIK PRESUPPOZITSIYANING IFODALANISHI 135-138

<i>Umirzakova Dilnoza</i> ANIMATSION FILMLAR TARJIMASIDA LINGVOPRAGMATIK OMILLAR: QIYOSIY TADQIQOT	139-144
<i>Jabborova Aziza</i> SIYOSIY KOMMUNIKATSIYADA EVFEMIZMLARNING AUDITORIYAGA TA'SIRI	145-149
<i>Boykhanov Shukhratjon</i> UNDERSTANDING ENGLISH PROVERBS: LEXICAL, STYLISTIC, PSYCHOLOGICAL, AND PRAGMATIC DIFFICULTIES	150-155
<i>Narzulloyeva Maftuna</i> A COMPARATIVE ANALYSIS OF OFFICIAL LETTERS IN ENGLISH AND UZBEK PROSE	156-158
<i>Abdullayeva Dildora</i> QUTADG'U BILIG FRAZELOGIZMLARINING SEMANTIK-PRAGMATIK TABIATI VA LISONIY TADQIQI	159-162
<i>Umrzaqov Islomjon</i> "JANUB RENESSANSI" DAVRI ASARLARIDA BADIY MAKON VA ZAMON POETIKASI	163-165
<i>Fayzullayeva Nozima</i> YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR	166-168
<i>Ergashev Nodirbek</i> SOCIAL INJUSTICE AND MORAL VALUES IN "OLIVER TWIST" BY CHARLES DICKENS	169-171
<i>Ubaydullaeva Dilfuza</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BO'LAJAK MUTAXASSISLARDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MODELLARI (IJTIMOIY-GUMANITAR YO'NALISHDA)	172-178
GEOGRAFIYA FANLARI	
<i>Umarov Javohir</i> FARG'ONA VILOYATI YER RESURSLARIDAN QISHLOQ XO'JALIGIDA FOYDALANISH SAMARADORLIGINI KOMPLEKS BAHOLASH	179-185
YURIDIK FANLAR	
<i>Hakimboyeva Dildora</i> ELEKTRON HUKUMAT VA MA'MURIY HUQUQ MUNOSABATLARINING TRANSFORMATSIYASI	186-188
<i>Самигжонов Зилола</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ НОРМЫ, РЕГУЛИРУЮЩИЕ ЗАЩИТУ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В СЕТИ ИНТЕРНЕТ	189-195
PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xomidjonov Abrorjon</i> OLIY VA PROFESSIONAL TA'LIMDA PEDAGOGIK INNOVATSIYALARNI TATBIQ ETISH TAJRIBASI	196-202

<i>Sodiqova Gulnora</i> KASBIY TA'LIM TIZIMIDA ISH BERUVCHILAR BILAN SAMARALI KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARI	203-208
<i>Soliyeva Gavharoy</i> "HISOBLASH USULLARI" FANI BO'YICHA O'QUV KONTENTI	209-212
<i>Isaqov Abduvohid</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA METODIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	213-217
<i>Юсупова Наргиза, Юсупов Дильшод</i> ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ ТЕХНИКО-ТАКТИЧЕСКИХ ДЕЙСТВИЙ ЮНЫХ ТАЭКВОНДИСТОВ: АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ	218-221
<i>Ganiyev Elyorbek</i> TALABALARDA HUQUQIY TAFAKKUR VA TAHLILIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY METODIKASI	222-226
<i>Xabibullayev Alimardon</i> TALABALAR MOBILLIGI VA QO'SHMA TA'LIM ASOSIDA INNOVATSION VA BARQAROR RIVOJLANISH MODELINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK- INSTITUTSIONAL ASOSLARI	227-233
<i>Nigmatova Nozimaxon</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA GENERATIV SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING XORIJIY AMALIYOTI VA PEDAGOGIK SAMARADORLIGI	234-237
<i>Юсупова Наргиза</i> АНАЛИЗ БИОМЕХАНИЧЕСКИХ ПАРАМЕТРОВ АТАКУЮЩИХ ДЕЙСТВИЙ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ ТАЭКВОНДИСТОВ (WT)	238-241
<i>Abdullayeva Asila</i> O'ZBEKISTONNING SO'NGGI TARIXI VA FALSAFA FANINI O'QITISHDA DIDAKTIK UYG'UNLIK	242-247
<i>Ergasheva Nigora</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARINING METODIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK HAMKORLIKNING METODIK VAZIFALARI	248-251
<i>Alimova Mashxuraxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF TEXNOLOGIYA TA'LIMI DARSLARIDA TABIIY MATERIALLARDAN BUYUMLAR TAYYORLASHDA KONSTRUKSIYALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	252-255
<i>G'ofurova Barnoxon</i> TALABALARINING KONSEPTUAL FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA OLIY TA'LIMNING METODIK SHART-SHAROITLARI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI	256-260
<i>Axmedov Yodgorbek</i> ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIK LITSEYLARI O'QUVCHILARINING MUSTAQIL O'QUV FAOLIYATIDA TINKERCAD PLATFORMASIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	261-263

<i>Qozaqova Munajat</i> MUHANDISLIK VA KOMPYUTER GRAFIKASI FANINI O'QITISHDA TALABALAR LOYIHALASH KO'NIKMASINI KO'RGAZMALILIK ASOSIDA RIVOJLANTIRISH	264-267
<i>Парниева Айгуль</i> АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНТА	268-271
<i>Nosirova Shoiraxon</i> INGLIZ TILIDA KASBIY MULOQOT XULQINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	272-278
<i>Azizova Mohiniso, G'ulomova Sevara</i> MAKTAB DARSLARIDA RA'NODOSHLILAR OILASINI O'QITISHDA ZAMONAVIY INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISH	279-281
<i>Jalilova Xolidaxon</i> METHODOLOGY FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF TEACHING ENGLISH USING WEBQUEST TECHNOLOGY	282-284
<i>Abduvaxobov Shohruhbek</i> MASOFADAN TA'LIM JARAYONIDA UCHRAYDIGAN AMALIY MASALALAR VA ULARNI BARTARAF ETISH BO'YICHA METODIK YONDASHUVLAR	285-287
<i>Аюпов Тимур</i> СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ВУЗАХ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	288-290
<i>Tillayeva Nilufar</i> DIALOGIC PEDAGOGY IN ESL WRITING: THE ROLE OF SOCRATIC SEMINARS	291-294
<i>Sobirova Feruza</i> BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARIDA DARSNI REJALASHTIRISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	295-299
<i>Karimova Sadoqat</i> CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO TEACHING ENGLISH TO PRESCHOOL CHILDREN IN A MONTESSORI EDUCATIONAL ENVIRONMENT	300-302
<i>Солохиддинова Фазилатхон</i> МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ КОГНИТИВНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В АСПЕКТЕ РАЗВИТИЯ ГРАММАТИЧЕСКОГО ПОНЯТИЯ «ИМЯ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОЕ»	303-306
<i>Sayidova Nilufar</i> ZAMONAVIY MUZEY EKSPOZITSIYALARIDA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING ILMIY - AMALIY AHAMIYATI	307-310
<i>Ne'matova Mahfuzaxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHISINING NUTQ FAOLIYATINI FAOL RIVOJLANTIRISHDA FE'L SO'Z TURKUMINING TUTGAN O'RNI	311-313

TIBBIYOT FANLARI

Sobirova Mavludaxon

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR314-316

Ахмаджонова Хуршидабону, Рустамова Шахиста

НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ПО ИЗУЧЕНИЮ НАСЛЕДСТВЕННАЯ

ПРЕДРАСПОЛОЖЕННОСТЬ ВИРУСАМИ ГЕПАТИТА С (HCV) И В (HBV) НА

МОЛЕКУЛЯРНОМ УРОВНЕ317-322

Xoshimov Muslimbek, Karimjonov Jaloliddin, Inomov Kamoliddin, Izatullayeva Mohlaroyim

O'ZBEKISTONDA NEYRODEGENERATIV KASALLIKLARNING TARQALISH SABABLARI VA

NEYRODEGENERATIV KASALLIKLAR RIVOJLANISHIDA ASTROSITLARDAGI REAKTIV

O'ZGARISHLAR323-326

Мамарова Шодила, Инатуллаева Рано, Сотиболдиева Умида, Кодиржанов Жавохир

ВИТАМИН D: МЕТАБОЛИЗМ, БИОЛОГИЧЕСКАЯ РОЛЬ, ДЕФИЦИТ И

ПРОФИЛАКТИКА327-336

PSIXOLOGIYA FANLARI

Ismoilov Temurbek

VERBAL KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA MADANIY VA IJTIMOY

KONTEKSTNING ROLI337-342

QUTADG'U BILIG FRAZEOLOGIZMLARINING SEMANTIK-PRAGMATIK TABIATI VA LISONIY TADQIQI

Abdullayeva Dildora Shuxratovna

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Email: northern-light@inbox.ru

Tel: +998772348877

Annotatsiya. Ushbu maqolada Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" dostonidagi frazeologik birliklarning ma'no ko'lami va ularning matndagi pragmatik vazifalari tadqiq etiladi. Asardagi turg'un birliklarning ko'chma ma'no hosil qilish xususiyatlari va muallifning kommunikativ niyatini ifodalashdagi o'rni tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: frazeologizm, semantika, pragmatika, Yusuf Xos Hojib, Qutadg'u bilig, konnotatsiya, kommunikativ niyat, sodda qolip, tasviriy ifoda.

SEMANTIC-PRAGMATIC NATURE AND LINGUISTIC RESEARCH OF PHRASEOLOGISMS OF INTELLECTUAL KNOWLEDGE

Abdullaeva Dildora Shukhratovna

PhD student at Namangan State University

Annotation This article studies the semantic scope of phraseological units in Yusuf Khos Hajib's epic poem "Kutadgu bilig" and their pragmatic functions in the text. The features of the stable units in the work in creating a portable meaning and their role in expressing the author's communicative intention are analyzed.

Keywords: phraseology, semantics, pragmatics, Yusuf Khos Hajib, Kutadgu bilig, connotation, communicative intention, simple pattern, figurative expression.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ymdif-y2026v2i2/n31>

I. KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" dostonining lisoniy qurilishi turkiy xalqlar tafakkuri va davlatchilik etikasi shakllanishining ilk tamal toshi hisoblanadi. Asar tili o'zining ko'p qatlamlilik bilan ajralib turadi, ayniqsa, undagi frazeologik birliklar XI asr turkiy xalqlarining olamni til vositasida obrazli anglash darajasini ko'rsatadi. Bugungi zamonaviy tilshunoslikning antropotsentrik va pragmatik yo'nalishlari qadimiy matnlarni shunchaki lug'aviy birliklar majmuasi emas, balki muayyan nutqiy niyat (intensiya) va ta'sir (perlokutiv effekt) quroli sifatida o'rganishni talab etadi.

"Qutadg'u bilig"dagi frazeologizmlarning **semantik** strukturasi va ularning **pragmatik** vazifalarini tadqiq etish, asarning didaktik mohiyatini chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Ushbu birliklarning ikki darajali (sodda qolipli va tasviriy-metaforik) tabiatini ochib berish, eski turkiy tildan hozirgi o'zbek tiliga o'tgan ma'no transformatsiyalarini ilmiy asoslash maqolaning dolzarbligini belgilaydi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Mazkur asarning leksik-grammatik xususiyatlari V.V. Radlov, S.E. Malov, R. Arat kabi xorijiy hamda F. Abdullayev, G'. Abdurahmonov, B. To'xliyev, N. Rahmonov kabi o'zbek olimlari tomonidan keng tadqiq etilgan [1, 24-b.]. Biroq, asar frazeologizmlarini bevosita pragmatik aspektda, ya'ni muallifning

o'quvchi ongiga ta'sir ko'rsatish strategiyasi sifatida maxsus o'rganish tizimli tahlilga muhtoj masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Maqolaning maqsadi "Qutadg'u bilig" asari frazeologizmlarini semantik-pragmatik nuqtai nazardan tahlil qilish va ularni ikki darajali tizim asosida tasniflashdir. Ushbu maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Asardagi turg'un birliklarning semantik qatlamlarini aniqlash;
2. Frazeologizmlarning pragmatik funksiyalarini (didaktik, falsafiy, ijtimoiy) tavsiflash;
3. Sodda qolipli va tasviriy-metaforik birliklarning o'zaro farqli jihatlarini ko'rsatib berish.

2. METODLAR

Tadqiqotning metodologik asosini tilshunoslikning semantik va pragmatik tahlil usullari tashkil etadi. Asar matnidagi frazeologik birliklarni o'rganishda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- **Deskriptiv (tavsifiy) metod:** "Qutadg'u bilig" dostonidagi frazeologizmlarni aniqlash va ularni lisoniy jihatdan tavsiflash uchun qo'llandi.

- **Komponent tahlil:** Frazeologik birikma tarkibidagi so'zlarning semantik ma'no ko'lamini (masalan, "og'irlik" so'zining "qadr-qimmat" ma'nosiga ko'chishi) aniqlashda xizmat qildi.

- **Pragmatik interpretatsiya:** Har bir frazeologizmning muayyan nutqiy vaziyatda (kontekstda) muallif tomonidan qanday maqsad (didaktik, siyosiy, falsafiy) bilan qo'llanilganini ochib berishda asosiy metod sifatida foydalanildi [3, 56-b.].

Tadqiqot materiali sifatida Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asari tanlab olinib, undagi iboralar tuzilishiga ko'ra **ikki darajali** (sodda qolipli va tasviriy) tasnifga ajratildi.

3. NATIJALAR

Olib borilgan lisoniy tahlillar natijasida asardagi frazeologizmlarning semantik va pragmatik xususiyatlari quyidagicha guruhlandi:

1. Sodda qolipli frazeologizmlar. Bular asosan ikki yoki undan ortiq komponentdan tashkil topgan, ma'no ko'chishi nisbatan barqaror va tushunarli bo'lgan birliklardir. Fayldagi tahlillar asosida ularning quyidagi turlari aniqlandi:

- *"Uzrini aytmoq"* (3-bayt) — semantik jihatdan "sabab ko'rsatish", pragmatik jihatdan muallifning kamtarligi [2, 18-b.].

- *"Ezgu o'git so'zlamog"* (4-bayt) — semantik jihatdan "nasihat qilish", pragmatik jihatdan didaktik yo'naltirish [2, 20-b.].

2. Tasviriy (metaforik) frazeologizmlar. Bu turdagi birliklar kuchli obrazlilikka ega bo'lib, chuqur falsafiy va pragmatik yukni tashiydi.

- *"Davlat bevafo"* (518-bayt) — bu yerda "davlat" so'zi baxt va boylik ma'nosida kelib, uning "bevafoligi" orqali dunyoning o'tkinchiligi obrazli ifodalangan [2, 104-b.].

- *"Uchib ketmoq"* (519-bayt) — to'satdan yo'q bo'lish, barqarorlikning uzilishi ma'nosida pragmatik ta'sirchanlikni oshiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, asarning kirish qismida ko'proq **sodda qolipli** (axloqiy tushunchalar uchun), asosiy falsafiy qismlarida esa **tasviriy** (dunyoqarashni shakllantirish uchun) frazeologizmlar ustunlik qiladi.

4. TAHLIL VA MUHOKAMA

“Qutadg’u bilig” asaridagi frazeologizmlarning semantik-pragmatik tahlili shuni ko’rsatadiki, muallif Yusuf Xos Hojib lisoniy birliklardan shunchaki badiiy tasvir vositasi sifatida emas, balki aniq ijtimoiy-axloqiy maqsadlarni ko’zlagan holda foydalangan.

Asarda frazeologizmlar ikki darajali tizimda namoyon bo’ladi:

4.1. Sodda qolipli frazeologizmlarning semantikasi va pragmatikasi. Sodda qolipli iboralar asosan insonning ijtimoiy xulq-atvori va nutq madaniyatini ifodalash uchun xizmat qiladi. Fayldagi ma’lumotlarga ko’ra, **“Og’irlik”** birligi (1-bayt) semantik jihatdan jismoniy vaznni emas, balki “jiddiylik, qadr-qimmat va salobat” ma’nosini ifodalaydi [2, 12-b.]. Bu yerda pragmatik niyat — insonning tashqi ko’rinishidan ko’ra uning ichki ma’naviy vazni ustunligini uqtirishdir.

Shuningdek, **“Uzrini aytmoq”** (3-bayt) birikmasi semantik jihatdan “aybni e’tirof etish” bo’lsa-da, matndagi pragmatik vazifasi muallifning o’quvchi oldidagi mas’uliyati va intellektual kamtarligini namoyish etishdir [4].

4.2. Tasviriy frazeologizmlarning pragmatik jihatlari. Tasviriy (metaforik) frazeologizmlar asarning falsafiy-didaktik quvvatini oshiradi. Ayniqsa, 517–519-baytlarda keltirilgan iboralar diqqatga sazovordir:

- **“Ko’rsatmoq”** (517-bayt): Bu birlik semantik jihatdan vizual namoyishni bildirsa-da, asar kontekstida “tajriba orqali isbotlash va tushuntirish” degan pragmatik ma’no yukiga ega [2, 102-b.].

- **“Davlat bevafo”** (518-bayt): Ushbu metaforik frazeologizm moddiy boylik va martabaning o’tkinchi ekanligini bildiradi. Uning pragmatikasi — o’quvchini sufiylik hikmatlari ruhida sabrga va abadiy qadriyatlarga yo’naltirishdir [2, 104-b.].

- **“Uchib ketmoq”** (519-bayt): Birdan yo’q bo’lish va barqarorlikning uzilishini anglatuvchi ushbu tasviriy ifoda, o’quvchida hayotning kutilmagan o’zgarishlariga nisbatan ogohlik hissini uyg’otishni maqsad qiladi [4].

Tahlillar shuni ko’rsatadiki, sodda qolipli frazeologizmlar asosan axloqiy tushunchalarni (micro-level) ifodalasa, tasviriy frazeologizmlar dunyoqarash va ijtimoiy falsafani (macro-level) shakllantirishga xizmat qiladi.

5. XULOSA

Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. “Qutadg’u bilig” frazeologizmlari XI asr turkiy tilining semantik jihatdan naqadar rivojlanganligini va turg’un birliklarning ma’no ko’lami kengligini isbotlaydi.

2. Asardagi frazeologizmlar **sodda qolipli** (bevosita didaktik) va **tasviriy** (metaforik-falsafiy) darajalarga bo’linadi.

3. Har bir frazeologik birlik ortida muallifning aniq pragmatik niyati yotadi: insonni komillikka yo’naltirish, davlat boshqaruvidagi barqarorlikni ta’minlash va ma’naviy-axloqiy me’yorlarni singdirish.

4. Tadqiq etilgan birliklarning ko’pchiligi (masalan, “uzr aytmoq”, “oqsoqol”) bugungi zamonaviy o’zbek tilida ham o’zining semantik o’zagini saqlab qolgan, bu esa tilning uzviyligidan dalolat beradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Rahmonov N. O'zbek adabiyoti tarixi (Eski turkiy davr). – Toshkent: Fan, 2017.
2. Yusuf Xos Hojib. Qutadg'u bilig. (Nashrga tayyorlovchi: K. Karimov). – Toshkent: Fan, 1971.
3. Abdurahmonov G'. Qadimgi turkiy til. – Toshkent: O'qituvchi, 1994.
4. "Frazologizmlar tahliliy jadvali" (Frazologizmlfy.docx ma'lumotlari asosida).

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, yanvar

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 2-son (yanvar, 2026-yil). – 343 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 22-yanvar

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.